

Naschrift 'Bedrijvenpoli'

Auteur(s):

Brouwer, W.B.F.
Schut, F.T.
Rutten, F.F.H.

Verschenen in:

ESB, 82e jaargang, nr. 4094, pagina 153, 19 februari 1997

Rubriek:

Naschrift

Trefwoord(en):

vervoertseconomie, gezondheidszorg

De twee commentaren op ons artikel over bedrijvenpoli zijn complementair. Seeverens meent dat onze conclusies gebaseerd zijn op een onvolledige toepassing van de theorie van Rawls. Oosterling-Schiereck en Dillmann stellen dat wij de praktijk te simpel voorstellen.

De opvattingen van Rawls

Seeverens verwijt ons dat wij geen volledige weergave van Rawls' rechtvaardigheidstheorie hebben gegeven. Wij zouden ten onrechte voorbij zijn gegaan aan het 'eerste principe' dat ieder gelijke rechten heeft op de meest uitgebreide basale vrijheden. Een correcte toepassing van Rawls' opvattingen zou tot de conclusie leiden dat bedrijvenpoli niet rechtvaardig zijn omdat "het gelijkheidsbeginsel prevaleert over het sociaal-economische voordeel van de bedrijvenpoli."

Het eerste principe dat Rawls formuleert over gelijke rechten van bewegingsvrijheid, recht op eigendom, persvrijheid e.d. is echter niet bedoeld om een allocatie van middelen weer te geven, maar om een situatie te definiëren waarbij iedereen met dezelfde rechten 'begint aan het leven'. Het is een uiting van principiele gelijkheid van alle mensen. Het is dus een startpositie waaruit blijkt, dat niemand a priori meer rechten heeft dan een ander. Er mogen wel verschillen bestaan in de feitelijke verdeling van middelen, mits ze de minstbedeelden tot voordeel strekken (principe 2a). Deze ongelijkheid wordt toegestaan omdat, indien aan principe 1 is voldaan, iedereen de kans heeft om in een gunstige positie te komen.

De volgorde tussen principes 1 en 2 is dus niet een hiërarchische maar een chronologische, zoals ook blijkt uit het door Seeverens aangehaalde citaat van Rawls, waarin hij spreekt van "a serial order with the first principle prior to the second". Eerst moet principe 1 gestalte krijgen en vervolgens gaat men over naar principe 2. Dan geldt het 'difference principle' dat door Rawls juist is geïntroduceerd om niet verbeteringen voor iedereen te verbieden op grond van strikte gelijkheid! In de onderhandelingen onder de sluier der onwetendheid wil men namelijk op rationele wijze een omgeving creëren waarin ieders eigen doelen zoveel mogelijk kans van slagen hebben. Snellere hulp voor iedereen lijkt hieraan een positieve bijdrage te kunnen leveren. Dit kan wanneer de bedrijvenpoli complementair is aan bestaande gezondheidszorgvoorzieningen en wordt betaald uit de voordelen voor bedrijven van de snellere behandeling van hun werknemers. Seeverens lijkt hieraan voorbij te gaan en met een cirkelredenering elke ongelijkheid alsnog af te wijzen op grond van principe 1.

Bovendien neemt Seeverens ten onrechte aan dat het bij bedrijvenpoli uitsluitend gaat om economische voordelen. Belangrijker nog dan economische voordelen is de gezondheidswinst voor alle betrokkenen. In Rawls' terminologie gaan bedrijvenpoli dus niet ten koste van de primaire goederen, zoals Seeverens veronderstelt, maar worden de mogelijkheden op het verwerven daarvan voor beide partijen juist verruimd.

In tegenstelling tot wat Seeverens meent doen bedrijvenpoli evenmin afbreuk aan Rawls' principe dat er een gelijkheid van kansen moet zijn op het bereiken van openbare functies (principe 2b). Een versnelde behandeling van niet-werknemers zal immers leiden tot een vergroting van hun kansen op werk (of andere openbare functies), terwijl de relatief snellere behandeling van werknemers hun kansen op werk, uitgaande van een adequate ontslagbescherming, weinig zal beïnvloeden (wel zal de kans op promotie kunnen toenemen). Daarnaast zal een verkorting van de wachtlijsten zowel voor zieke werknemers als voor zieke niet-werknemers leiden tot gelijkere kansen op openbare functies ten opzichte van gezonde personen. Bovendien hebben wij bepleit om eventuele meeropbrengsten van bedrijvenpoli ten goede te laten komen aan de reguliere gezondheidszorg, waardoor zieke niet-werknemers maximaal van de totstandkoming van bedrijvenpoli zouden kunnen profiteren.

Ten slotte, Rawls heeft heel bewust ongelijkheid toegestaan om niet in een situatie te vervallen waarin iedereen gelijk is, maar ook elke verbetering is uitgesloten. Het lijkt evident dat een mens zijn 'levensplan' beter kan uitvoeren wanneer hij bij ziekte niet onnodig lang op een wachtlijst behoeft te staan. Een keuze voor langere wachttijden dan noodzakelijk lijkt moeilijk te rechtvaardigen met het beroep op het gelijkheidsbeginsel. Met name omdat de onderhandelaars in Rawls' theorie geen rekening houden met het feit of anderen het beter of slechter doen: zij zijn alleen geïnteresseerd in een optimale uitkomst voor zichzelf. Juist voor iets belangrijks als gezondheidszorg lijkt verbetering van ieders positie dan ook een rechtvaardig streven.

Toepassing op de praktijk

Oosterling-Schiereck en Dillmann menen dat wij onze redenering baseren op onjuiste of te simplistische aannamen over de praktijk van de gezondheidszorg. Hun kritiek berust echter op een onjuiste interpretatie van onze veronderstellingen.

Ten eerste verwijten zij ons dat wij zonder meer aannemen dat werknemers er op vooruitgaan wanneer zij eerder geholpen worden. Volgens hen kan een werknemer in samenspraak met de behandelaar best tot de conclusie komen dat een snelle behandeling niet altijd de voorkeur verdient. Zij geven als voorbeeld dat men een hernia soms beter met rust kan laten genezen dan operatief kan laten behandelen. Dit voorbeeld is vreemd. Want als arts en patiënt beide menen dat rust de voorkeur verdient, zal de patiënt toch niet op de wachtlijst voor een hernia-operatie worden geplaatst? Waar de auteurs wellicht op doelen is dat er een spanning kan bestaan tussen de opvattingen van de bedrijfsarts (die voorkeur voor een operatie zou kunnen hebben) en de huisarts (die aan rust de voorkeur zou kunnen geven). Wij hebben echter allerminst beweerd dat wij in zo'n geval voorstander zijn om werknemers te dwingen van een bedrijvenpoli gebruik te maken (er zou dan bovendien geen sprake meer zijn van een Pareto-verbetering). Maar het lijkt niet onaannemelijk dat sommige werknemers er wel degelijk op vooruit gaan door snellere hulp in bedrijvenpoli en graag voor snellere behandeling in aanmerking zullen komen. Wanneer deze werknemers van bedrijvenpoli kunnen profiteren blijft onze redenering valide.

Ten tweede vragen zij zich af of de samenleving eigenlijk wel gediend is met een verkorting van de wachtlijst en of een snellere behandeling niet zal leiden tot onnodige medicalisering. Natuurlijk is het noch voor werknemers noch voor werkgevers gunstig om sneller te worden geholpen als de behandeling geen duidelijke gezondheidswinst oplevert. Beide partijen hebben dan ook belang bij een kritische beoordeling of snellere hulp inderdaad nuttig is.

Ten derde zou, wegens de veelzijdige oorzaken van wachtlijsten, het uit de rij nemen van werknemers voor een deel van de niet-werknemers geen soelaas bieden. Wij hebben echter niet beweerd dat alle niet-werknemers op een wachtlijst zouden moeten profiteren van bedrijvenpoli. Natuurlijk bieden bedrijvenpoli geen oplossing voor de totale wachtlijstproblematiek. Onze enige aanname is dat wanneer werknemers voor bijvoorbeeld een knieoperatie in een bedrijvenpoli sneller behandeld kunnen worden ook niet-werknemers die voor een vergelijkbare knieoperatie op dezelfde wachtlijst staan eerder aan de beurt zijn, zodat beide van de aanwezigheid van een bedrijvenpoli kunnen profiteren.

Voorts stellen de auteurs dat het "pas echt pijnlijk wordt" als in bedrijvenpoli niet dringende medische hulp aan werknemers wordt verleend terwijl niet-werknemers op een medisch noodzakelijke ingreep moeten wachten. Ten onrechte suggereren de auteurs dat hier een verschil tussen werknemers en niet-werknemers zou bestaan. Immers, indien de betreffende medisch noodzakelijke ingreep niet in een bedrijvenpoli kan plaatsvinden zullen ook werknemers hiervoor op de wachtlijst blijven staan.

Ten slotte veronderstellen de auteurs dat bedrijvenpoli de maatschappij per saldo geld zullen kosten omdat bedrijven de meerkosten zullen doorberekenen in hogere prijzen. Zij gaan er aan voorbij dat de ratio van bedrijvenpoli er nu juist in is gelegen dat zij kunnen worden betaald uit de opbrengsten voor bedrijven ten gevolge de gezondheidswinst van hun werknemers (minder extra loonkosten voor vervangende arbeidskrachten en/of geringere productieverliezen). Naar verwachting zullen bedrijven alleen extra voor bedrijvenpoli willen betalen als de baten tegen de kosten opwegen. Indien de baten de kosten overtreffen zullen bedrijvenpoli niet leiden tot hogere prijzen, zoals de auteurs betogen, maar veeleer tot lagere prijzen.

Hoewel bedrijvenpoli geen panacee zijn voor alle wachtlijstproblemen in de gezondheidszorg zou het kortzichtig zijn om hun potentiële bijdrage aan een verlichting van deze problematiek op voorhand af te wijzen.

Zie ook: [Bedrijvenpoli in het licht van Rawls en Pareto](#) van W.B.F. Brouwer, F.T. Schut en F.F. H. Rutten, [Bedrijvenpoli en rechtvaardigheid](#) van H.J.J. Seeverens en [Niemand wordt beter van bedrijvenpoli](#) van H.E. Oosterling-Schiereck en R. Dillmann.
